

Myöhäsyntyistä Kalevalan eksegeetiikkaa

AIMO TURUNEN *Kalevalan sanat ja niiden taustat*. Karjalaisen kulttuurin edistämissäätiö, Lappeenranta 1979. 415 s.

Aug. Ahlqvistin johdolla laati 1870-luvulla 25 ylioppilasta Kalevalan sanaston, jossa kunkin sanan kohdalla on merkittyn sen kaikki esiintymiskohdat Kalevalassa. Tämä sanasto on prof. Aimo Turusen uuden teoksen »Kalevalan sanat ja niiden taustat» perustana. Uuden kirjan edeltäjänä on kuitenkin ollut Turusen v. 1949 julkaisema Kalevalan sanakirja, joka nyt on siinä määrin laajentunut ja muuttunut, että tekijä alkusanoissaan puhuu pääosiltaan kokonaan uudesta teoksesta. Se on sanakirja, johon on sanottu otetun Kalevalan kaikki 7 830 eri sanaa. Luku lienee likimain oikea, joskaan ei täsmällinen. Kirjan pitäisi kaikesti alkaa hakusanasta *Aallotar* (Kalevala 48:130), mutta se näyttää puuttuvan, samoin kuin eräät muutkin sanat, esim. *Ilpotar* (27:71 ym.), *Inkeri* (11:44 ym.), *Lemmenlahti* (18:548 ym.), *Marjatta* (50:1 ym.) ja *piltti* (50:205 ym.). Yksityisten sanojen selitykset ovat monissa sadoissa tapauksissa vain lyhyitä sanojen merkitysten selvityksiä toisin sanoin, mm. synonyymien avulla, esim. *kankea* a. (ims.) jäykkä 19:82; 26:646; *kapajaa* v. onom. (ims., mahd. ksm:ea vanh.) kopista, tehdä melua 25:265 jne. Mutta enimpään osaan hakusanoista liit-

tyy sana-artikkeli, joka saattaa käsittää kaksipalstaisessa kirjassa useita palstoja: *Väinämöinen* 5, runo 4 sekä *kantele*, *Ilmarinen* ja *Lemminkäinen* kukin 3 palstaa. Näihin artikkeleihin tekijä on monien vuosien työllä koonnut hakusanojen taustaksi valtavan määrän kielitieteellistä, folkloristista, mytologista, arkeologista ja kansatieteellistä tietoutta eri lähteistä Mikael Agricolan ajoista nykypäiviin saakka. Kaikkea tätä aineistoa tekijä luonnehtii Kalevala-tietoudeksi, ja alkusanoista päätellen hän pitää sen esittämistä varsinaisena Kalevalan tutkimuksena ja tulkitsemisena. Lähinnä »Kalevalan sanat ja niiden taustat» on rinnastettavissa — paitsi edeltäjäänsä — aiempiin Kalevalan selityksiin, kuitenkin osittain niitä yksipuolisempina, mutta sisällyksen runsaudessa kaiken aiemman monin kerroin ylittävänä. Aimo Turusen kirja on mahdava selitysteos.

Sana-artikkelien tarkastelun lähtökohdaksi lienee aiheellista palauttaa mieleen E. N. Setälän käsitys Kalevalasta. »Sammon arvoituksessaan» (Helsinki 1932, s. 12—20) hän kirjoittaa mm.: »Mutta kuinka omituista! Me voimme sanoa, että Kalevalalla on ollut tämä suuri vaikutuksensa siten, että Kalevala on käsitetty toiseksi, kuin mikä se todellisudessa on (harv. E. N. S:n), ja kenties sen vaikutus juuri tästä syystä aikoinaan on ollut suurempikin, kuin mikä se ehkä muuten olisi ollut.» Setälän mielestä oli erheellisesti luultu, että kansa itse olisi muinaisaikoina omasta syvimmästä tietoisuudestaan luonut eheän runokertomuksen ja sitten ihmeellinen kansan muisti olisi säilyttänyt sen, tosin pieniksi pirstaleiksi murenneena, nykyisiin päiviin, kunnes Elias Lönnrot olisi keksinyt sirpaleiden yhteenkuuluvuuden ja uudelleen rakentanut särkyneen kokonaisuuden. Kaikki tämä on Setälän mielestä perustunut vain mielikuvituksen luomiin kangastuksiin, vain harhakuvitelmiin, suoraan sanoen erehdykseen. Mutta silti, tai oikeastaan siksi, ei ole mitään muuta teosta, jolla olisi ollut samanlainen

vaikutus Suomen koko uudempaan historiaan, eikä vain sivistyshistoriaan, kuin Kalevalalla.

Todellisuudessa Kalevala on Lönnrotin kansanrunojen pohjalta kirjoittama suuri runoteos, eepos. Jos »Kalevalan sanat» -kirjaa tarkastellaan tästä näkökulmasta, se osoittautuu eräissä suhteissa puutteelliseksi, yksipuoliseksi ja harhaanjohtavaksi, mikä osaksi on johtunut teoksen sana-kirjaluonteesta, osaksi siitä, että tekijä on kielentutkija, jolle runouden tutkimus on vieras tieteenala. Sana-artikkeleita on aihetta tarkastella runoelman, Elias Lönnrotin ja vanhojen kansanrunojen näkökulmasta.

Kokonaishahmona Kalevala on sekä muodoltaan että sisällykseltään Lönnrotin luomus, itsenäinen sanataideteos, jota voi tulkita vain teoksesta itsestään käsin. Kun tekijä alkusanoissaan luonnehtii tehtävänsä oikeiden selityspusteiden hakemiseksi oikeista runoyhteyksistä Kalevalan tulkitsemista varten, ei ole kysymys runoelman tulkitsemisesta vaan runoelman ja sen kansanrunoainesten välisen suhteen, kokoonpanon, kuvaamisesta. Runoelman ymmärtämiseksi ovat sen sijaan tärkeitä sanojen merkitykset, ja »Kalevalan sanojen» niitä valaisevat selvitykset ovatkin tärkeä ja varsin monipuolinen anti Kalevalan tulkinnalle. Kuitenkin sana-artikkelit sisältävät sen ohella runsaasti, jopa enimmäkseen, muita, Kalevalan runotodellisuudelle aivan vieraita ja kontemplatiivista runoelmaan eläytymistä ehkäiseviä aineksia. Sellaisia ovat haku-sanoihin liittyvät viittaukset sanan alkuperään (ims., suom.-volg., suom.-ugr., baltt., germ. ym.), vaikka Lönnrot ulottikin eräiden runojen lähtökohdat hänen aikanaan otaksuttuun Uralin-takaiseen alkukauteen saakka. Kielen historialla ei ole lainkaan sijaa eepoksen runotodellisuudessa. Samoin on kaikkien muidenkin historiaa, folklorea, arkeologiaa, kansatiedettä jne. koskevien esitysten laita runoelman tulkinnan kannalta. Kysymys on todella vain »oudompien sanojen» — toistaakseni Lönnrotin sanonnan — selit-

tämisestä. Kaikki muut selitykset — olivatpa ne vain sanoin tai myös kuvin ilmaistuja — ovat runoelman kuvitukseen rinnastettavia; hyvä selitys ei sisällä Kalevalan runotodellisuutta rikkovia vieraita aineksia. Tässä suhteessa enin osa »sanojen taustasta» on Kalevalan runomaailmaan eläytymään pyrkivää runotodellisuudesta etäyttäviä, harhapoluille ohjaavia selityksiä. Sana-artikkeli on joskus — esim. hakusana *kana* — etääntynyt niin kauas runoelmasta, että se on muutunut Kalevalan tutkimuksen parodiaksi.

Runouden taustalähtöinen tutkimus, jonka eräistä alueista tarkasteltavana olevassa teoksessa on kysymys, ei voi tehdä oikeutta tässä tapauksessa Kalevalalle eikä sen lähteinä olleille kansanrunoille sanataiteena. Se käy ilmi esim. hakusanaan *sampo* liittyvästä monessa suhteessa oudosta artikkelista.

On hämmästyttävää, että Kalevalan aineksina olleista kansanrunoista tärkeintä, sampojaksoa, ei artikkelissa edes mainita eikä liioin ole sanaakaan sen olennaisesta vaikutuksesta eepoksen rakenteeseen, jota kyllä muissa yhteyksissä tarkastellaan. Sen sijaan mainitaan useamminkin kuin kerran viimeistään 1200-luvulla hahmoutuneeksi sanottu sampoeepos. Sitä ei kukaan runonlaulaja ole tuntenut eikä ole voinut tuntea, sillä se ei ole kansanruno lainkaan eikä muukaan runo vaan sata vuotta Kalevalan jälkeen syntynyt tutkijan fiktio, ajatusrakennelma, jolla ei ole mitään tekemistä Kalevalan kanssa. Tosiot ovat tässä kääntyneet päälälleen, sillä mikään kuviteltu sampoeepos tai muinaisruno ei ole voinut olla Kalevalan taustana.

Tekijän esittämä Kalevalan sammon selitys on lakonisuudessaan ainutlaatuisen. »Kalevalassa itsessään s[sampo] on yksiselitteinen: ihmemylly, rikkauden ja onnen lähde, ryöstettävä esine», sanoo tekijä ja huomauttaa lisäksi, että kuvitelma perustuu kansanrunoihin. Todellisuudessa asia ei ole näin yksioikoinen, kuten seuraavasta käynee ilmi.

Tekijä esittää sana-artikkelissaan kat-

Kirjallisuutta

sauksen lukuisiin sammon selityksiin — niitähän lienee jo toistasataa — ja päättyy siihen käsitykseen, että »sampo on [on muinaisen käsityksen mukaan ollut?] luonnonmyytti tai sen vertauskuvaksi luotu patsas». Kaikki nämä selitykset — myös tekijän oma käsitys — ovat abstraktioita, jotka eivät sovellu Kalevala-runoelmaan ja jotka vain harvoissa tapauksissa — nimittäin Lönnrotin omina tai hänen tunteminaan käsityksinä — valaisevat sen syntyä. Abstraktioita ovat myös tekijän mainitsemat kansanrunojen »runoilijat», jotka eivät ole todellisia runoilijoita vaan yhtä epätodellisia kuin ne Lönnrotin kuvittelemat pakanuuden aikaisten tapahtumien todistajat, joista hän Kalevalan (1835) esipuheessa sanoo: »Yksi kerto muistoksi yhen, toinen toisen asian, mitä mikin itse oli nähnyt eli kuullut.»

Vanhosten runojen sampo sen sijaan ei ole abstraktio vaan sellaisena, kuin se on ns. sampojakson monilukuisissa kirjaanpanoissa, koko kansanrunoutemme keskeisiä, syvällisiä ja runsassisältöisiä runokuvia. Oma monessa suhteessa jo paljon tutkittu mutta tuskin vielä ainakaan runouden näkökulmasta loppuun saatettu viehättävä tehtävänsä on kansanrunouden sampokuvan ja sen taustan keskinäisen suhteen selvittäminen, joka tietysti jää Kalevalan tutkimuksen ulkopuolelle.

Kalevalan sampo on kansanrunojen pohjalta Lönnrotin mielessä hahmottuneena koko suomalaisen kirjallisuuden suuria, myös kansainvälisesti merkittäviä ikuisen onnen tunnuskuvia. Se ei ole irrottavissa runoelmasta, ja se on tulkittavissa vain omasta runotodellisuudestaan käsin. Kalevalan sammon tulkitseminen runoelman taustasta lähtien edellä mainitulla tavalla merkitsee itse asiassa suuren symbolin banaalistamista, latistamista runollisuutta vailla olevaksi mitättömyydeksi.

Mitä edellä on sanottu Kalevalan sammosta, koskee myös muita hakusanoissa käsiteltyjä eepoksen runokuvia. Eepokselta riistää sen sanataiteellisen arvon sellainen sanojen taustan selvittely, joka jät-

tää kokonaan ottamatta huomioon, että Kalevala ja sen keskeiset ainekset, kansanrunot, ovat runoutta eivätkä yksinomaan perinnettä.

Kalevala on syntynyt Lönnrotin — niin kuin on tapana sanoa — kokoonpanona tuhansista kansanrunoteksteistä, joista Lönnrot itse oli osan kirjoittanut muistiin laulajien esitysten mukaan, osan saanut toisilta runonkerääjiltä. Käsiteltävänä olevan teoksen sana-artikkeleissa selvitetään vanhastaan tuttuun tapaan varsin seikkaperäisesti mutta — niin kuin edellä esitetystä on käynyt ilmi — osaksi varsin puutteellisesti Kalevalan kokoonpanoa. Tekijä ei näytä oivaltaneen, että Kalevala on Lönnrotin luoma runoteos ja että sen synty on Lönnrot-ongelma. Runoelman taustaa valaistessaan tekijä on jo mainittuja kokoonpanon luonnehdintoja lukuun ottamatta johdonmukaisesti sivuuttanut Lönnrotin käsitykset; hän ei ole huomannut, että hänen laajasti esittämillään kansanrunoja koskevilla folkloristiikan ja kielitieteen käsityksillä on merkitystä vain sikäli, kuin Lönnrot on ne tuntenut ja ne ovat voineet vaikuttaa runoelman syntyyn. Vaikka Lönnrotin käsitykset eivät nekään voi olla määrääviä runoelman tulkinnan kannalta — siitä hetkestä alkaen, jolloin Lönnrot kirjoitti runoelman viimeiset säkeet, se on elänyt itsenäistä, myös Lönnrotista riippumatonta elämäänsä —, ne valaisevat runoelman syntyä ja saattavat antaa arvokkaita viitteitä myös sen tulkintaan. Muutama esimerkki. Mitä Lönnrot on tiennytkin lappalaisista, Kalevalan tulkinnan kannalta on merkittävä hänen selityksensä: »Lappi, -in, p.n. [paikannimi], rajamaa, rajalainen; p[erussana] lappi (sivu, kylki)» ja »Lapin nimellä silloin ymmärrettiin rajakansoja yleisesti» (Kalevala, lyhennetty laitos, 1862, s. 399 ja 354). Nämä kaksi selitystä osoittavat, että Lönnrotin kuvittelemassa pakanuuden aikaisessa historiallisessa todellisuudessa eivät laulannan kohteina olleet saamelaiset; ne osoittavat myös, että lappalaiset runoelman todellisuudessa ei-

vät heitä tarkoita. Kalevalan Lappi onkin joka tapauksessa runoutta, ei historiaa. Eräät eepoksen nimet, joiden lähtökohdat ovat vanhoissa runoissa, esim. Vuoksi ja Imatra sekä Häme ja Kemijoki, Lönnrot selittää kulkunimiksi, »jotka seurasivat suomalaisia siirtomatkoillansa nykyisille asunnoilleen». Jopa itse Suomi »silloin ei vielä ollut yhteinen nimi vaan eripaikan eli maakunnan nimitys, kuin Savo vieläkin on». (Ks. esim. mts. 344, 354, 362 ja 378 sekä Selityksiä Kalevalan runoihin, Lönnrotiana 121 s. 80.) Niin paljon kuin tekijä *Kalevala*-sanaa selvittääkin, se olennainen seikka on jäänyt mainitsematta, että Lönnrot uskoi sen todellisuusvastineen sijainneen jossakin Vienanmeren kaakkoispuolella Vienajoen tienoilla.

Jo mainituista sammon selityksistä ovat Kalevalan synnyn kannalta merkittäviä vain ne, jotka Lönnrot on tuntenut tai hän itse esittänyt. Lönnrotin tulkinta on artikkelin mukaan jumalankuva ja Jacob Grimmin mylly. Sanaakaan tekijä ei ole katsonut aiheelliseksi mainita siitä, että Grimm otaksui sammolla tarkoitettua yleensä kyntämistä, kylvämistä, karjanhoitoa ja kehruuta, että Lönnrot teki Grimmin tulkinnan johdosta merkittäviä muutoksia runoelman sammontaontajaksoon ja että hän lopulta päätyi sen pohjalta selittämään sammon allegorisesti ihmisuvun saavuttamaksi sivistykseksi ja kulttuuriksi.

Epäilemättä Lönnrotin monet, ehkä enimmäkseen kielitieteelliset ja folklorea koskevat selitykset ovat vanhentuneita ja erheellisiä, mutta silti juuri ne eivät myöhempien aikojen käsitykset valaisivat olennaisesti Kalevalan syntyä. Kun Lönnrot esim. uskoo *Kaleva*-nimen lähtökohdaksi venäjän sanan *golova* (pää) ja kun hän rinnastaa Kalevan pojat Vanhan testamentin Abrahamin lapsiin, tulee mielekkääksi se hänen kuvitelmansa, että Kaleva olisi kansanvanhimpana johdattanut suomalaiset asuinsijoilleen. Ja kuitenkin perusteet ja johtopäätös eivät kestä myöhempien aikojen kritiikkiä. Lönnrotin omien sekä yksityisiin runoel-

man sanoihin että vanhoihin runoihin kohdistuvien käsitysten tietoinen syrjiminen sillä tavoin kuin käsiteltävänä olevassa teoksessa on tapahtunut — lähdeaineistoa kyllä olisi runsaasti — on puute, jonka vuoksi »Kalevalan sanat ja niiden taustat» on Kalevalan tutkimuksen ja tulkinnan kannalta jo ilmestyessään vanhentunut kirja. Lönnrotin käsitysten syrjintään tekijällä näyttää kuitenkin olleen omat syynsä.

Lönnrotin tavoin tekijä näyttää käsitävän Kalevalan kokoonpanon varsinaista taiteilijan persoonallista, luovaa hahmotamista vailla olevaksi muinaisten runojen »saattamiseksi johonkuhun järjestykseen», toistaakseni Lönnrotin sanonnan. Tekijä ei tosin käytä näistä runoista epämielikkästä Lönnrotin ja Julius Krohnin viljelemää nimitystä »Kalevalan runot» tai sen myöhempiä vastineita; eihän Kalevala ole voinut Kalevalasta syntyä! Tekijä on hylännyt myös niin ikään epämielikkään termin »painettu Kalevala»; muuta Kalevalaahan ei ole, ja juuri sen sanat ovat hakusanoina. Mutta vaikka näin on, tekijä ei ole oivaltanut, että mitään muinaisia runoja ei ole ja että nekään kansanrunot, joiden hän selittää — aiheellisesti vai aiheettomasti, on eri asia — syntyneen kaukaisina menneinä vuosisatoina, eivät ole Kalevalan aineksia; näitä aineksia ovat tarkoin tunnetut runotekstit, joiden Lönnrot uskoi olevan kuvittelemiensa muinaisten runojen lähes muuttumattomana sukupolvesta toiseen säilynyttä perinnettä. Tekijä ei tosin usko Lönnrotin tavoin muinaiseen kalevalaiseen aika-kauteen, mutta runsasta »Kalevalan sanoihin» sisällytettyä, eepokselle vierasta tietoaainesta on mahdotonta ymmärtää olettamatta tekijän vankkaa uskoa muinaisiin runoihin.

Arvostellessaan Aug. Ahlqvistin julkaisemaa Kalevalan sanastoa Julius Krohn toi julki pettymyksensä, sillä hän oli toivonut, että sen asemesta olisi laadittu eepisten kansanrunojen sanasto, josta »tutkija saisi nähdä miten sanat ovat käytetyt meidän epillisissä lauluissamme ja

Kirjallisuutta

missä yhteydessä» (Kotikielen Seuran toiminnasta, Valvoja 1884 s. 202—203). Jos tuollainen sanasto olisi olemassa, Aimo Turusen kirjan tietoaineksesta pääosa kuuluisi pikemminkin »Vanhojen runojen sanat ja niiden taustat» -kirjan kansien väliin, jos sellainen joskus saataisiin aikaan, kuin Kalevalan yhteyteen. Millä tavoin »Kalevalan sanojen» runoelmalle vierasta tietoutta on arvioitava folkloristiikan, kielitieteen, kansatieteen, arkeologian ym. tieteiden kannalta, jää tämän tarkastelun ulkopuolelle. Pariin näkökohdtaan lienee kuitenkin paikallaan kiinnittää huomiota.

Ei ainoastaan folkloristiikan vaan monien muidenkin tieteiden eniten kaipaamia tutkimuksen apuneuvoja on käyttökelpoinen Suomen kansan vanhojen runojen sana- ja asiahakemisto. Mitkään Kalevalan — ja Kantelettaren — sanastot ja kokoonpanojen selvitykset eivät voi sitä korvata muuten kuin hyvin vaillinaisesti, ja ne tuottavat tietoja etsivälle usein pettymyksen. Samoin on Aimo Turusen »Kalevalan sanojen ja niiden taustain» laita. Suomen ja Neuvostoliiton tieteellisessä yhteistoiminnassa on vireillä ja jo suunnitteilla vanhojen runojen laaja konkordanssi, sana- ja asiahakemisto, jonka suomalaisena aloitteentekijänä on ollut prof. Matti Kuusi. Eikö olisi syytä sitä tarvitsevien tieteenalojen edustajien koettaa yhdistää voimansa tämän, Julius Krohnin jo sata vuotta sitten esittämän ajatuksen toteuttamiseksi nykyaikaisessa muodossa?

Tekijä on pyrkinyt kirjassaan luomaan kokonaiskuvan Kalevalan aineksina olleiden kansanrunojen tutkimuksesta. Tuo kuva on kiintoisa, vaikka se ei valaisekaan Kalevalaa eikä sen syntyä muuta kuin vähäiseltä osalta; tekijän käsittelytavassa on havaittavissa tietoista pyrkimystä asiallisuuteen ja tasapuolisuuteen.

Kalevalan on syytäkin sanottu varjostavan haitallisesti vanhoja runoja ja niiden tutkimusta; eihän Kalevala Lönnrotin luomana kirjana voi antaa oikeata kuvaa edes keskeisistä eeppisistä kansan-

runoista, saati muista runolajeista. Erityisesti kansainvälisessä tutkimuksessa tämä haitta on alinomaan havaittavissa. Ainoa keino sen poistamiseksi on oikean tiedon levittäminen sekä vanhoista runoista että Kalevalasta, Lönnrotin niiden pohjalta luomasta sanataideteoksesta. Matti Kuusen toimittama Finnish Folk Poetry: Epic pian seuraavine jatko-osineen on merkittävä askel selkiytymistä kohti. Valitettavasti samaa ei voi sanoa Aimo Turusen kirjasta »Kalevalan sanat ja niiden taustat».

Aimo Turusen suuren teoksen merkitys Kalevalan tutkimukselle ja — kirjan hyväksikäytön hankaluuden takia — myös tulkinnalle on varsin kyseenalainen, mutta huomattavampi se lienee vanhojen runojen tutkimuksen kannalta. Taide on kuitenkin kulttuurin ala, jolle »Kalevalan sanoilla» saattaa olla enemmän annettavaa.

Kalevalalla on eräitä kosketuskohtia suurten uskontojen perusteosten kanssa. Pitävätpä eräät uskonnonfilosofiset oppisuunnat, kuten teosofia ja antroposofia (steineriläiset), sitä suorastaan »pyhänä kirjanaan». Romantiikan aikana Kalevalan uskottiin olevan todella muinainen eepos, ja sen uskon vuoksi runoelmalla tuli olemaan kansallisesta omalaatuisuudesta tietoisiksi heräävän kansamme vaiheissa ei vain sivistyshistoriallinen vaan suorastaan historiallinen merkitys. Mutta sittemmin Kalevala ja sen rinnalla vanhojen runojen tekstit ovat muuttuneet vaativissa tieteellisissä esityksissään sanalliseksi illustraatioksi, kuvitukseksi, silloin kun lukija tai kuulija on esteettisin keinoin haluttu saada vakuuttumaan muihin todisteisiin perustuvien käsitysten erityisestä vanhuudesta ja kansallisesta arvosta. Valitettavasti tämä kulttuurihistoriallisesti tärkeä kysymys on toistaiseksi jäänyt tutkijain kiinnostuksen ulkopuolelle.

Kalevala on Lönnrotin runoelma, eikä romantiikan ajan usko muinaiseen Kalevalaan ole palautettavissa. Mutta tuo usko on edelleenkin suuressa määrin Kalevalataiteen lähtökohta ja perusta. Aimo Turu-

sen mahtava hakuteos saattaa olla Lön-
nrotin suuresta runoelmasta innoitusta ja
aiheita etsiville eri taiteiden edustajille
antoisa lähdekirja.

Aimo Turusen »Kalevalan sanat ja
niiden taustat» on perin myöhäsyntyistä,
romantiikan ajan uskoon ja käsityksiin
nojaavaa Kalevalan eksegetiikkaa, selitys-
oppia, ja sellaisena se on vankka todiste
Elias Lönnrotin suuruudesta, hänen käsi-
tystensä voimakkaasta vaikutuksesta jopa
aikamme tieteelliseen tutkimukseen. Se
ei kuitenkaan voi muuttaa sitä tosiasiaa,
että muinaiseeposusko ei voi olla Kaleva-
lan eikä vanhojen runojen objektiivisen
tutkimuksen perustana.

Väinö Kaukonen